

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ק"ד

במשנה התבאר שהאומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, כיון שאמר מידה בחבל שמשמעותה מדידה מדוייקת, אם פיחת כל שהוא ינכה לקונה מהמחיר, ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו הקונה את מה שנתן לו יותר מבית כור.

ואם אמר לו בית כור אני מוכר לך הן חסר הן יתר, משמע מדבריו שאין השיעור בית כור מדוייק, ולכן אפילו אם פיחת רבע קב לכל סאה או הותיר רבע קב לכל סאה הגיעו. ואם פיחת או הותיר יותר מכאן יעשה חשבון.

ומסתפקת הגמרא מה הדין אם המוכר אמר לקונה שהוא מוכר לו בית כור, ולא הוסיף מידה בחבל, או הן חסר הן יתר, אלא אמר בית כור סתם. האם כשפיחת רבע קב לסאה או הוסיף רובע, דינו כמידה בחבל שצריך להחזיר את מה שפיחת או הותיר, או שדינו כאומר לחבירו הן חסר הן יתר שאינו צריך להחזיר.

ומנסה הגמרא לדייק מהמשנה שאומרת שהאומר לחבירו כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, אם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר. ומשמע שאם לא אמר מידה בחבל אין צריך להחזיר.

ודוחה הגמרא שהרי מהמשך המשנה משמע להפך שהתבאר במשנה שאם המוכר אמר לקונה בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר, אפילו אם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו, ומשמע שאם לא אמר הן חסר הן יתר, צריך להחזיר את מה שהוסיף או פיחת.

ולכן אומרת הגמרא שאי אפשר לדייק מהמשנה לאחד מהצדדים.

ומוכיחה הגמרא שהאומר לחבירו בית כור סתם דינו כאילו אמר לו הן חסר הן יתר, שנאמר בבבא בתרא שהאומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, או שאמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך, או שאמר הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו. ומשמע שאף אם לא אמר לו הן חסר הן יתר דינו כאילו אמר הן חסר הן יתר.

ומנסה הגמרא לדחות ולומר שיתכן וכוונת הברייתא לפרש את דבריה, דהיינו, איזהו בית כור שהיא כבית כור ואינה בית כור מדוייק, כגון שהמוכר אמר לקונה הן חסר הן יתר, שאז אם פיחת רבע קב או הוסיף רבע קב הגיעו.

אך דחה רב אשי שאם זו הייתה כוונת הברייתא מדוע אמרה הברייתא על כל אחד מהם את הלשון 'אני מוכר לך, והיה על הברייתא לומר בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך, ולכן מוכרח מהברייתא שאף אם לא אמר הן חסר הן יתר, דינו כאילו אמר, ואם פיחת רבע קב לסאה או הותיר רבע לסאה הגיעו ואין צריך להשיב.

במשנה התבאר שאם אדם מכר לחבירו קרקע בגודל בית כור, ולאחר מכן מדדו והתברר שהשדה שהוא מכר לקונה גדולה יותר מבית כור בשיעור של יותר מרבע קב לסאה, צריך הקונה להשיב למוכר מעות על מה שקיבל יותר בשדה, ואם רצה המוכר, הקונה מחזיר לו קרקע, אלא שאמרו שיחזיר לו מעות כדי לייפות כחו של מוכר, שהרי אין לו מה לעשות בקרקע קטנה לבדה.

ושואלת הגמרא שבמשנה מבואר שאם התברר שהקרקע גדולה יותר מבית כור, מייפים את כוחו של המוכר ולא של הקונה והוא יכול להחליט אם רוצה את החלק בקרקע שיותר מבית כור או מעות כנגדה, אך בבבא בתרא ראינו שמייפים אף את כוחו של הקונה, ואם הוא רוצה לקנות כופים את המוכר למכור לו.

שהתבאר בבבא בתרא שאדם שמכר קרקע בגודל בית כור ופיחת שבעת קבין ומחצה לכור שהם שלושים רבעי סאה דהיינו סה"כ רבע קב לסאה, או הותיר שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו.

אבל אם פיחת או הוסיף יותר משיעור זה כופין את המוכר למכור, ואת הלוקח ליקח. ורואים שאם המוכר אינו רוצה למכור לקונה את אותה הקרקע כופים אותו כי אין לו מה לעשות בקרקע קטנה זו, וממילא רואים שמייפים אף את כוחו של הקונה ולא רק את כוחו של המוכר.

ודוחה הגמרא שבאמת תמיד כופים את הקונה לקנות אך לא את המוכר למכור, אלא שמדובר כאן שהמוכר באמת כן רוצה למכור, אלא שהמחיר של הקרקע הוזל מאז שעת המכירה עד שמדדו את הקרקע, וכעת המוכר רוצה לקבל מהקונה כפי שווי הקרקע בשעת המכירה, ועל זה אמרה הברייתא שכופים את המוכר למכור לפי השער הזול של עכשיו ולא לפי השווי של הקרקע בשעת המכירה.

ושואלת הגמרא שהרי שנינו בברייתא שכשהקונה נותן מעות למוכר עבור המותר שבקרקע הוא נותן לו כשער שלקח ממנו, ורואים שלא נותן לו כשער של עכשיו אלא כפי השווי בשעת המכירה.

ועונה הגמרא שבברייתא הזו מדובר להפך, שבמכירה הקרקע הייתה זולה, וכעת הוקרה, ואם המוכר רוצה למכור לקונה את הקרקע, הקונה חייב לשלם כפי שוויה בשעת המכירה, ולא כפי שוויה עכשיו שהוא יקר יותר.

במשנה התבאר שאם המוכר שייר בשדה גודל של תשעה קבין, ובגינה בית חצי קב ולדעת ר' עקיבא בגינה בית רובע קב, הקונה צריך להחזיר לו את הקרקע ולא לשלם לו עבורה, כי בגודל כזה הקרקע ראויה לשימוש בפני עצמה.

ואמר רב הונא שגודל זה של ט' קבין שאמרו הוא אפילו אם המוכר מכר בקעה גדולה של כמה כורים יחד, וכשמדדו יצא שהוא הותיר בכל סאה פחות מרבע קב, ולמשל אם המוכר מכר ב' כורים והותיר משניהם יחד ט' קבין, שאם היה מוכר אותם כל כור בפני עצמו הדין היה שהקונה אינו צריך להחזיר למוכר את המותר, כי המותר מכל כור הוא פחות משבע וחצי קבין, שהם רבע קב לסאה, אבל כיון שכולם יחד יוצאים יותר מט' קבין, אין המוכר מוחל עליהם וצריך הקונה להחזיר למוכר את הט' קבין האלו.

אך דעת רב נחמן שאף במוכר כמה כורים יחד, הדין נשאר שאם הוא הותיר רבע קב לסאה הקונה אינו צריך להשיב לו את המותר, וממילא עושים חשבון שעל כור, אם המוכר טעה בעד שבעה וחצי קבין אין הקונה צריך להשיב לו את המותר, ולכן אם למשל הוא מכר לו ב' כורים עד ט"ו קבין אין הקונה צריך להשיב את המותר, אלא רק אם יש השדה גדולה יותר ברבע קב לכל סאה.

עמוד ב'

והקשה רבא על רב נחמן שאמר גם במוכר כמה קבין יחד אם הוא הותיר יותר מט' קבין אך פחות מרבע קב לסאה אין הקונה צריך להשיב את המותר, שהרי נאמר במשנה שאם שייר בשדה בית תשעת קבין צריך הקונה להשיב למוכר את הקרקע.

והבין רבא שמדובר אף במכירה של ב' כורים שאף שהמוכר הותיר פחות מרבע קב לסאה, כיון שיש שיעור של ט' קבין הקונה צריך להשיב למוכר את המותר.

ודחה רב נחמן שמדובר שהוא מכר לו כור אחד ולא ב' כורים, ולכן אם הותיר מעל רבע קב לסאה, עד ט' קבין הקונה צריך לשלם על המותר ומעל ט' קבין צריך להשיב לו קרקע.

והקשה רבא על רב נחמן שהרי נאמר במשנה שאם שייר בגינה חצי קב צריך הקונה להשיב למוכר את הקרקע. כי בגינה אף חצי קב ראויה לזריעה בפני עצמה.

והבין רבא שמדובר על אדם שמכר לחבירו סאתים בגינה, שטעה רק ברבע קב לכל סאה, ולמרות זאת צריך להשיב את המותר לקונה.

ודחה רב נחמן שמדובר שהוא מכר לו סאה אחת בגינה ולא ב' סאים, ולכן אם הותיר מעל רבע קב לסאה, עד חצי קב הקונה צריך לשלם על המותר, ומעל חצי קב צריך להשיב למוכר קרקע.

והקשה רבא על רב נחמן שהרי נאמר במשנה שלדעת ר' עקיבא אם שייר בגינה רבע קב צריך הקונה להשיב למוכר את הקרקע. כי בגינה לדעת ר' עקיבא אף רבע קב ראוי לזריעה בפני עצמו. והבין רבא

שמדובר על אדם שמכר לחבירו סאת בגינה, שטעה רק ברבע קב לסאה, ולמרות זאת צריך להשיב את המותר לקונה.

ודחה רב נחמן שמדובר שהוא מכר לו חצי סאה בגינה ולא סאה, ולכן אם רבע קב צריך להשיב למוכר קרקע.

במשנה התבאר שאם המוכר שייר בשדה יותר מרבע קב הקונה צריך לשלם לו על מה ששייר, ולא להשיב לו קרקע כי קרקע קטנה אינה ראויה לזריעה לבדה. אבל אם הותיר מעל ט' קבין בשדה, או מעל חצי קב בגינה (ולדעת ר' עקיבא רבע קב) הקונה צריך להשיב לו קרקע כי היא ראויה לזריעה בפני עצמה.

ומביאה הגמרא שהסתפק רב אשי אם בשעת המכירה המוכר מכר שדה אלא שלאחר מכן היא נעשתה גינה על ידי שעבר בה נהר, או להפך שבתחילה הייתה גינה והתייבשה ונעשית שדה, האם דנים אותה כפי מצבה בשעת המכירה, ואם בשעת המכירה היא הייתה שדה, בודקים האם המותר הוא ט' קבין או לא, ואם בשעת המכירה היא הייתה גינה בודקים האם המותר הוא חצי קב או לא.

או שדנים את מצבה בשעת החזרת הקרקע, ואם כעת היא כשדה ידונו אותה לפי שיעורי השדה, ואם היא גינה ידונו אותה כפי שיעור הגינה, ונשאר הגמרא בתיקו.

במשנה התבאר שאם המוכר הותיר בשדה יותר מרובע, הקונה צריך להשיב לו את מה שהותיר ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר. ותמהה הגמרא שהרי וודאי שצריך להשיב לו את מה שיותר מרבע קב, ומביאה הגמרא ששנה רבין בר רב נחמן להפך, שלא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעים כולן, ואפילו שאם היה מותר אותם לבדם לא היה חייב להשיבם.